

Sisekaitseakadeemia
Finantskolledž

Carel Kuus

JOOTRAHA MAKSUSTAMISEGA SEOTUD PROBLEEMID

EESTIS

Lõputöö

Juhendaja:
Indrek Saar PhD

Tallinn 2017

SISEKAITSEAKADEEMIA LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

Finantskolledž	Juuni 2017
<p>Töö pealkiri eesti keeles: Jootraha maksustamisega seotud probleemid Eestis</p> <p>Töö pealkiri võõrkeeles: The problems with taxing the gratuity in Estonia</p> <p>Lõputöö on kirjutatud eesti keeles ja koosneb 39 leheküljest. Lõputöö koostamisel on kasutatud 31 allikat, millele on tekstis viidatud</p> <p>Lõputöö eesmärk on analüüsida jootraha maksustamisega seotud probleeme Eestis. Selleks püstitati alljärgnevad uurimisülesanded:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Anda ülevaade jootraha olemusest. 2. Anda ülevaade jootraha maksustamise põhimõtetest. 3. Analüüsida maksumaksjate teadlikkust ja hoiakuid maksustamise osas. 4. Tuua välja probleemid jootraha maksustamisest ja pakkuda lahendusi. <p>Lõputöö on aktuaalne, kuna maksuraha puudutab meid kõiki ning määrab meie heaolu riigis. Jootraha pealt saamata jääv maksutulu on suhteliselt suur</p> <p>Uuringu analüüsi tulemused näitasid, et teenindussektori töötajad ei soovi teenitud jootraha deklaleerida ega maksta, kuna sissetulekud on kokkuvõttes väikesed. Maksumenetluse õiguslikust analüüsist nähtuvalt ei ole võimalik jootraha osas viia läbi tõhusaid maksukontrolle.</p> <p>Analüüsist lähtuvalt tehti järgmised ettepanekud: Muuta seadust selliselt, et jootraha hakataks maksustama kindla määra alusel teenindatud käibe pealt, maksustades selle osa teenindaja tööjõumaksudega, samas teenindajalt jootraha ära võtmata ja selle tegelikku suurust tuvastamata.</p>	
Võtmesõnad: jootraha, maksustamine, teadlikkus, hoiakud, töötasu, tulumaks	
Võõrkeelsed võtmesõnad: awareness, attitudes, salary, income tax	
Lõputöö seos riiklike arengukavade ja prioriteetidega: Maksu- ja Tolliameti arengukava aastateks 2017- 2020.	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
<p>Töö autor: Carel Kuus</p> <p>Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujalt allikatest saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma lõputöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas.</p> <p>Allkiri:</p> <p>Vastab lõputöö nõuetele Allkiri:</p>	
Vastab lõputöö nõuetele	Allkiri:
Juhendaja:	
Kaitsmisele lubatud	Allkiri:
Kolledži direktor: Uno Silberg	

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. JOOTRAHA MÕISTE JA MAKSUSTAMINE EESTIS.....	7
1.1. Jootraha mõiste ja olemus.....	7
1.2. Jootraha maksustamise põhimõtted	12
2. JOOTRAHA MAKSUSTAMINE PRAKTIKAS.....	19
2.1. Maksumaksjate teadlikkus ja hoiakud jootraha maksustamise osas.....	19
2.2. Probleemid ja võimalikud lahendused jootraha maksustamisel	24
KOKKUVÕTE	32
SUMMARY	34
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU:	36
LISA Intervjuuküsimused teenindusasutuste töötajatele	39

SISSEJUHATUS

Suur osa riikide sissetulekutest laekub maksutuludest. Maksustamine on vajalik riigi majanduse reguleerimiseks ning selleks, et tagada vajalikud ressursid ühiste huvide realiseerimiseks. Eestis on maksusüsteem, mis koosneb riiklikest ja kohalikest maksudest. Riigis sätestatakse maksupoliitikaga, kellelt, mida ja kui palju makse koguda riigi toimimiseks ja ümberjagamiseks. Maksusüsteemi edukust väljandab muu hulgas maksuauk. Eestis on tuvastatud maksude laekumises maksuauk ehk oodatust vähem laekuv maksutulu, mille suuruseks on Eestis hinnatud arvestatav maht.

Töö valik on tingitud laekumata maksude ja laekumata jäämise põhjustest, mis on ka põhjustatud autori enda varasemast kogemusest töömaastikul nii Eestis kui USA-s, kui ka sellest, et teenindussektoris saadud jootrahast ei laeku oodatud maksutulu. Maksu- ja Tolliameti (edaspidi MTA) 2013-2016 arengukava sihiks oli maksupettuste ja salakaubanduse vähendamisega ning mõõduka halduskoormusega vähendada riigile saamata jäävat maksutulu ja tagada ausam konkurentsikeskkond. Sama suund on jäänud ka järgmise perioodi 2017-2020 arengukavasse, kuigi uue strateegia kohaselt suunatakse oma pingutused muule kui pelgalt maksutulude kokkukogumisele. Nimelt on uue perioodi arengukava keskmes ettevõtja tegutsemise ja arengu toetamine ning selle dokumendi kohaselt on MTA missiooniks luua teenuste ja kontrollitööga maksumaksjatele võimalikult hea tegutsemiskeskond. Lisaks nimetatule seisneb teema aktuaalsus Eesti riigile makstud jootrahalt saamata jäävas maksutulus, millest siiani ei ole piisavalt kirjutatud ja mille saaks aga väga kasulikult ära kasutada meie riigi arenguks.

Töö aktuaalsus seisneb riigile jootraha pealt saamata jäänud maksutulu kontrollimise ja kogumisega. Inimeste ja ettevõtjate makseharjumused selles osas ei ole välja kujunenud ning kõrvaltvaatajale näib, et MTA ei tee enda tööd selles vallas piisavalt efektiivselt. Jootrahana saadud tulult maksurahade kogumine on küll raske, kuid mitte võimatu. Nii jootraha saavad ettevõtjad ega ka töötajad ei ole teadlikud, kuidas oleks kõige õigem jootrahaga maksustamise seisukohalt käituda, samuti puudub neil vastava maksukontrolli kogemus.

Teema on uudne, kuna enne ei ole piisavalt uuritud laekumata maksusummade suurust, samuti Eesti ja välisriigi jootraha tuluna deklareerimise erinevusi. Näiteks USA maksusüsteemis on kasutusele võetud jootraha pealt igakuine deklareerimine. Selle põhjal oleks Eestis võimalik rakendada uut süsteemi maksunduses saamata jäänud maksutulu prognoosimiseks, kogumiseks ning maksumaksja maksutundlikkuse arvestamiseks. Teema hõlmab väga suurt osa klienditeenindussektorist, kus hinnanguliselt 15-69-aastastest töajõust on hõivatud 630 tuhat inimest. Nendest moodustab üle 360 tuhande, kes töötavad klienditeeninduse valdkonnas. Nende kõigi jootraha saamise summa on ühtlaselt suur ning selle pealt maksudeks tuleks arvestatav summa.

Lõputöö probleem seisneb selles, et jootraha käive on Eestis märkimisväärselt suur, kuid sellelt ei laeku maksutulu. Makstud jootrahalt arvestatavad saamata jäävad maksusummad ulatuvad miljonitesse eurodesse. MTA on võtnud eraldi tähelepanu alla majutus- ja toitlustussektori kontrolli, kus on suurem risk ümbrikupalga maksmiseks ja käibe varjamiseks. Jootraha on hea teeninduse ja töö eest makstud tasu ning ka see kuulub maksustamisele ja võiks leida maksuhalduri tähelepanu muude maksude kogumiste seas.

Lõputöö eesmärk on analüüsida jootraha maksustamisega seotud probleeme Eestis. Selleks püstitati alljärgnevad uurimisülesanded:

1. Anda ülevaade jootraha olemusest.
2. Anda ülevaade jootraha maksustamise põhimõtetest.
3. Analüüsida maksumaksjate teadlikkust ja hoiakuid maksustamise osas.
4. Tuua välja probleemid jootraha maksustamisest ja pakkuda lahendusi.

Statistika tulemusena selguvad tegelikud olukorrad ja probleemi tegelik olemus. Andmeid kogutakse Statistikaametist ja MTA kodulehtedelt. Lõputöö raames viiakse läbi küsitlus majutus- ja toitlustussektori töötajatega, et kujundada arvamus ja leida probleemi lahenduseks võimalikke lahendusi. Küsimused saadetakse laiali erinevatele meiliaadressidele ning vastused analüüsitakse, lähtudes kõigi vastajate huvidest.

Lõputöö koosneb kahest peatükist, mis on jaotatud omakorda alapeatükkideks. Esimene peatükk sisaldab teoreetilist materjali, räägib jootraha olemusest ja annab ülevaate jootraha maksustamisest. Esimene peatükk jaguneb kaheks alapeatükiks, kus esimeses alapeatükis räägitakse jootraha mõistest ja olemusest ning tuuakse näiteid teiste riikide kohta. Teises alapeatükis pööratakse tähelepanu maksuaugu olemusele ja antakse ülevaade Eestis kehviast õiguslikust regulatsioonist jootraha maksustamise osas.

Teine peatükk on üles ehitatud andmete analüüsil, et hinnata maksumaksja käitumist ning mõju tema rahakotile ja riigipoolset sekkumist. Esimeses alapeatükis antakse ülevaade uuringust jootraha saamise ja deklareerimise kohta, analüüsitakse kogutud küsitluste ja andmete põhjal maksumaksja valmisolekut maksta jootraha pealt makse, maksumaksjate teadlikkust ning tuuakse välja erinevad seisukohad. Küsimuste tulemusi kirjeldatakse ja analüüsitakse ning luuakse sellest kokkuvõte. Samuti arvutatakse selles peatükis ligilähendane summa, mis jääb riigil makstud jootrahalt maksudena laekumata.

Teises alapeatükis antakse ülevaate probleemidest jootrahana saadud tulu kontrollimise ja selle kokku kogumise kohta, tuues välja probleemkohad teemas, miks ei ole kehtivate reeglite alusel võimalik viia läbi korrektset ja kohast maksukontrolli jootraha pealt maksutulude määramiseks ja kogumiseks ning kuidas see mõjutab maksulaekumist. Samuti teeb töö autor ettepaneku seaduse muutmiseks selliselt, et see toetaks maksulaekumist ilma vajaduseta viia läbi ebaproportsionaalseid maksukontrolle jootraha laekumise osas, tuues sealjuures välja ka tehtud ettepaneku nii head küljed kuid ka puudused.

Lõputöö allikatena kasutatakse nii eestikeelset- kui ka võõrkeelset materjali. Kasutatakse ka Eesti Vabariigi õigusakte ja muid regulatsioone ning teadusartikleid.

1. JOOTRAHA MÕISTE JA MAKSUSTAMINE EESTIS

1.1. Jootraha mõiste ja olemus

Klienditeenindaja, kes pakub head teenust, saab sageli jootraha. Selliseid rahad liiguvad sageli restoranides, baarides ja taksonduses. Nimetatakse seda ka väikeseks lisatasuks hea teeninduse eest ning sageli oleneb jootraha hulk arve suuruselt ning kliendi tujust, kuid suurimaks määrajaks on ikkagi keskkond ja selles kehtivad tavad. Teenindussektoris töötavad inimesed puutuvad igapäevaselt kokku sularahaga ning sageli neid tunnustatakse ka hea teeninduse eest jootrahaga. Rahasummad on valdkonniti küll erinevad, kuid tõsiasi on see, et realselt deklareeritakse makse vaid kaardiga antud jootrahalt.

Maksundus ei ole tänapäeva ühiskondliku elukorraldusega kaasnev nähtus, vaid inimesed on maksudega seonduvate probleemidega kokku puutunud kogu teadaoleva ajaloo jooksul. Maksundus on vana tuhandeid aastaid. Erinevad maksud olid kehtestatud juba sajandeid e.m.a Hiinas, Babüloonias, Pärsias, Vana-Kreekas, Roomas jm. Enamasti maksustati analoogiliselt tänapäevaga omandit (eriti maad) aga ka isikuid. Eriti levinud olid isikumaksud pearaha kujul. Maksud tasuti valdavalt natuuras. Maksukogumine oli tülikas, mistõttu kasutasid kohalikud valitsejad maksunõuete rahuldamisel maksurentnikke. Valitseja nimelt müüdi maksunõue maksurentnikule ja too nõudis seejärel võla sisse oma äranägemise järgi. Majandussuhete arenedes hakati kehtestama makse ka riiklikul tasandil, et saada vahendeid riiklike funktsioonide täitmiseks. Feodaalriigi peamised tulud laekusid valitseja maavaldustest, domeenidest ja reaalidest. Maksude osakaal riigi eelarves kasvas seoses kapitalistliku majandusmudeli arenguga, mil maksud omandasid rahalise iseloomu. Maksuõiguse teooria arenes kõige viljakamalt Inglismaal, kus kapitalistlik majandusmudel võeti kasutusele mõnevõrra varem. Rahandusteaduse ja maksuõiguse teooria üheks loojaks on Inglise majandusteadlane ja klassikalise poliitökonoomika esindaja A. Smith (1723-1790). Tema teooria põhialused on esitatud teoses „Uurimus rahvaste rikkuse liimusest ja põhjustest“. (Lillemets, 2006)

Rahandusteoretikute hulgas peetakse maksuõiguse teooria silmapaistvamaks uurijaks sakslast Adolf Wagnerit (19.saj). Ta töötas 1860ndatel ka Tartu Ülikoolis professorina. Temalt on pärit neljaköiteline õpik „Rahandusteadus“. Wagner arendas ka tänapäeval

levinud sotsiaalset rahandusteooriat, mille kohaselt SKP ümberjaotamine maksude abil ja maksude vahendusel toimub kõikide sotsiaalsete klasside ühistes huvides ja seetõttu on maksupoliitika abil võimalik tagada sotsiaalset võrdsust ja klassidevahelist rahu. (Lillemets, 2006)

Aegade jooksul on toimunud nihe tulu subjektiivsetelt tõlgendustelt märksa objetiivsemate tõlgenduste suunas. Varased majandusteadlased kasutasid vaimse tulu ja kasulikkuse mõisteid. Hilisemad majandusteadlased muutsid nimetatud abstraktsed mõisted praktilisemaks, asendades need rahavooga. Edaspidine teoreetiline käsitlus keskendus suurenenud tarbimisõigusele, mis saavutati teatud ajavahemiku jooksul, tuluallika säilitamisel ja elementaarse elatustaseme hoidmisel. Tulu alusmõiste peab olema kõikehaarav, objektiivne ja võrdsustatav. (Holmes, 2006)

Vanimad teadaolevad andmed jootraha andmise kohta tulevad 16. sajandi Euroopast, kus võeti esimesena kasutusele termin „tip” kui jootraha. Kõige esimesed jootraha alustalad viivad Inglismaale, kus kohalikes kohvikutes ja pubides algas jootraha andmine ning hiljem see laienes üle kuningriigi ja maailma. Sõna „jootraha“ tuleb prantsusekeelsest sõnast *gratuité* ehk inglise keeles *gratuity* ning otse eesti keelde tõlgituna kingitus, mis on tasuta antud. (Harper, 2010)

Eesti keele sõnaraamat annab sõna „jootraha“ vasteks või kommentaariks: „Andis, jättis kelnerile, pakikandjale jootraha“. (Tiiu Erelt, 2003)

Standardse majandusteooria jaoks on jootraha fenomen siiani mõistatus. Majandusteadlased eeldavad, et inimesed käituvad majanduslikult mõttekalt, omakasu ajendist lähtuvalt. Inimesed astuvad tehingutesse, kui see on mõlemale poolele kasulik. Kuid raske on näha, kuidas jootraha on seotud selle maksja isikliku huviga. Jootraha on üksnes tava. See ei tulene tavapäraselt mõnest lepingulisest kohustusest, teenindajapoolsest vastavasisulisest väljendusest või muust sellisest. Enamgi veel, jootraha makstakse peale teenuse täielikku osutamist. Arvatakse küll, et kliendi korduval külastamisel sama teenindaja juurde tagab makstud jootraha parema teeninduse, kuid uuringud näitavad, et kliendid ei taotle jootraha maksmisega teenindajalt tema suhtes paremat teenindust. (Estreicher & Nash, 2004)

USA Cornelli ülikooli professor Michael Lynn on tuvastanud ühe sama inimeste käitumise osas jootraha maksmisel, et igal aastal annavad kliendid vabatahtlikult ära miljoneid

dollareid teenindavale personalile jootraha näol. Vabatahtlik maksmine tõstatab mitmeid küsimusi- miks inimesed seda teevad ja millised asjaolud jootraha maksmist mõjutavad. (Lynn, A Meta-Analytic Review of the Predictors, 2016)

Tavalisel päeval einestab umbes 10% USA inimestest restoranides. Ühes kuus teeb seda keskmiselt 58%. Pärast söögi lõpetamist jätavad enamus vabatahtliku annetuse teenindajale. Jootraha, mille suurus on keskmiselt 21 miljonit dollarit aastas, on oluline sissetulekuallikas kahele miljonile teenindajale. Ja tihti hoitakse jootraha pealt maksude tasumisest kõrvale. Jootraha ei ole seotud üksnes restoraniteenusega. Seda makstakse USA-s ka habemeajajale, baarmanidele, kosmeetikutele, jooksupoissidele, kasiino krupjeedele, toatüdrukutele, hotellipidajatele, kulleritele, uksehoidjatele, golfipoistele, limusiinijuhtidele, massööridele, restorani muusikutele ja taksojuhtidele. Jootraha maksmine on huvitav majanduslik käitumine mitte ainult tema laialdase leviku ja praktilise tähtsuse tõttu, vaid ka seetõttu, et tarbijal on võimalus selle maksmisest loobuda. Jootraha ei ole seaduslikult nõutud, vaid on kehtestunud sotsiaalse normina. Veelgi enam, jootraha makstakse peale teenuse osutamist ja ebakorrapärase küllastamise korral ei saa klient kasu jootraha maksmisest. Selle põhjusel on mitmed majandusteadlased nimetanud jootraha maksmist müstiliseks ja ilmseks ebaratsionaalseks käitumiseks. (Lynn, Cornell Univeristy, 2006)

Mitmed uuringud püüavad seletada erinevusi jootraha maksmise juures restoranides, mida on käsitlenud psühholoogiat ja külalislahkust käsitlevas kirjanduses, kuid vähem majandusalases kirjanduses. Sotsiaalse normi kohaselt makstakse USA-s jootraha 15-20% arvest. Uuringu tulemus näitab ootuspäraselt, et jootraha suurus on sõltuv arve suuruselt. Arve suurus ongi kõige suurem faktor, mis mõjutab jootraha suurust. 69% uuringus osalejatest pidasid just seda asjaolu makstava jootraha suuruse ainsaks aluseks. Arve suurus on tipi maksmise aluseks tugevam argument korduvate klientide, kõrgemalt haritudete ja parema sissetulekuga klientide puhul. Samuti eelistavad arve suurust jootraha suuruse alusena pigem valge ja aasia rassi inimesed, vähem aga mustanahalised inimesed ja hispaanlased. Nimetatud vahe võib olla tingitud ka restorani klientide teadlikkusest jootraha maksmise tavast. Uuringute andmetest on võimalik teha järelduse, et teadlikkus jootraha maksmisest on suurem kõrgema haridustasemega ja suuremate sissetulekutega inimeste puhul. (Lynn, Cornell Univeristy, 2006)

Samas aga kui jootraha suurus tõuseb vastavalt arve suurusele, siis jootraha maksmise protsent arve suurusest aga kahaneb võrreldes arve suuruse kasvuga. Seda efekti nimetatakse ka jootraha maksmise suurusjärgu efektiks. Jootraha maksmise viisi osas on täheldatud, et krediitkaardiga maksjad maksavad suuremat jootraha kui sularahas maksjad. Nimetatud efekt on tingitud inimese psühholoogiast, mille kohaselt tundub järelmaksuga tasumine väiksema maksekohustusena. Seltskonna suuruse osas on tehtud järeldus, et suurem peoseltskond jätab proportsionaalselt vähem jootraha kui väiksem. Nimetatud efekti põhjuseks peetakse vastutuse hajumist suuremas grupis. Samuti peetakse seda õiglaseks, sest teenindaja panus iga inimese jaoks eraldi on väiksem. (Lynn, Cornell Univeristy, 2006)

Teenuse kvaliteedi osas on tuvastatud, et seltskonnad, kes hindavad osutatud teenuse kvaliteeti kõrgemaks, jätavad ka suurema jootraha. Nimetatud suhe jääb statistiliselt märkimisväärseks, edestades küllastamise tiheduse ja toidu kvaliteedi faktorit. Kuid samas mõjutab nimetatud argument jootraha osa üksnes 1-5% vahemikus. Erinevad uuringud on näidanud, et seost jootraha maksmise ja teeninduse kvaliteedi vahel ei muuda asjaolu, kui tihti isik sama restorani külastab. (Lynn, Cornell Univeristy, 2006)

Jootraha suurusel tuvastati seos teenindaja sõbralikkusega. Jootraha suurus võib selle argumentiga suureneda 20%-lt koguni 40%-ni või isegi rohkem. Kindlaks on tehtud, et kliendi poolt makstava jootraha suurus mõjutab, kui teenindaja tutvustab ennast nimeliselt, kordab kliendi sõnu, kui võtab tellimust, puudutab kergelt kliendi kätt või õlga, kingib kliendile avatud naeratus, lahutab kliendi meelt mängu või naljaga, joonistab kviitungi teisele küljele naerulnäo või kirjutab sinna: „Täna!“ või nimetab klienti nimepidi peale krediitkaardi tagastamist. (Lynn, Cornell Univeristy, 2006)

Isikud, kes käivad restoranis regulaarselt, annavad rohkem jootraha kui isikud, kes satuvad restorani ühel korral. Selle põhjuseks võib olla asjaolu, et nad on jootraha maksmise normiga paremini kursis. Samuti peetakse põhjuseks asjaolu, et püsikliendid on paremini identifitseeritavad ja et nende poolt on teenindajate väärtus rohkem hinnatud. (Lynn, Cornell Univeristy, 2006)

Lisaks eelnimetatud Michael Lynn jootraha uuringutele on 2001.aastal viidud Ameerikas turu- uuringu firma Taylor Nelson Sofres Intersearch poolt läbi uuring jootraha maksmist tingivate asjaolude osas. Selle tulemusena järeldati, et linnainimesed on lahkemad jootraha andjad kui maapiirkonna inimesed. Samuti tuvastas antud uuring, et hoopis naised on

paremad jootraha andjad kui mehed ning vanemad inimesed annavad suuremat jootraha kui noored. Regionaalset erinevust eriti ei tuvastatud. Kuid uuringu järeldustest nähtus, et ametikohal flirtimine on riskantne võte. Rikkamad ja nooremad inimesed on pigem valmis andma jootraha ka flirtivale teenindajale. Naiste ja meeste osas aga tuvastati, et 23% naistest maksaks selletõttu vähem jootraha. Sedasama teeks aga 10% meestest. Madalama haridustasemega inimesed eelistavad mitteflirtivaid teenindajaid ja on nende suhtes kriitilisemad kui kõrgema haridusega inimesed. Huvitav tähelepanek nimetatud uuringus oli veel see, et inimesed, kes on ise töötanud kohtades, kus on jootraha makstud, on jootraha maksmise otsustamisel vähem valivamad teenindaja käitumise ja teenuse kvaliteedi osas kui isikud, kes ise jootraha saanud ei ole. Nad on ka vähem altimad flirtiva taktika suhtes. Isikud, kes ei ole kõrgema haridusega, on nõus maksta suuremat jootraha puudega inimestele, samas aga mitte vanemaealisele teenidajale. Vanemad inimesed kalduvad jootraha osas vähem eelistama naisi, mehed aga teenindavaid mehi. (Gardyn, 2001)

Jootraha maksmine, eriti selle suuruse väljaselgitamine sõltub erinevatest asjaoludest: teenuse kvaliteedist, osutamise sagedusest ja teenuse olemusest. Teenindajate, kes saavad jootraha, sissetulekust olulise osa moodustab jootraha. Kui suur see on, ei ole võimalik määratleda, kuna jootraha maksmine on valikuline. Vaatamata nõ hallile alale on soovituslik meeles pidada, et hea teenindus on väärtus ja jootraha maksmine annab teenindajale kindlustunde ja aitab tagada vastastikkust kasulikku suhet. (Silver, 2010)

Jootraha maksmise tavad on riigiti erinevad. Kanada tavad sarnanevad Ameerikas kehtivatele normidele. Restoranides on oodatud jootraha suuruseks vähemalt 15% arvest. Teenindaja on kohustatud jagama selle teiste töötajatega (näit köögitöötajatega), saades endale teenindatud käibest 1-2%. Austraalia restoranides aga jootraha üldiselt ei maksta. Väike jootraha võib olla sobilik erakorralise teenuse eest eriti kõrge kvaliteediga söögikohtades. (Investopedia.com, 2015)

Dubais, Iisraeli, Jordaania, Egiptuses, Brasiilias, Tšiilis sisaldub jootraha juba restorani arves. Egiptuse hotellides aga majahoidjale ja pakikandjale jootraha maksmine on tavaline. Aasia riikide kultuuris aga jootraha maksmise kommet enamjaolt ei ole- näiteks Hiinas, Jaapanis ja eriti Lõuna- Koreas. On küll üksikud erandid teatud teenuste osas. Venemaal jäetakse jootraha umbes 10% arvest sularahas. Skandinaavias jootraha maksmise kommet ka eriti ei ole. Jootraha võib neis riikides küll sisalduda arves. (Murphy, 2015)

Jootraha on nii majanduslikus kui psühholoogilises mõttes huvitav nähtus, olles sealjuures seotud kultuuriliste eripäradega. Jootraha maksmine on ajalooline tava, regiooniti erinev, maksja poolt vabatahtlik. Mõnes maailma riigis on jootraha juba arve sees ühe inimese kohta näiteks kaks eurot. Maailma eri riikides on andmise osas joon küll sarnane, erinevad vaid summad. Ning on ka tead, et vastassugupool annab tavaliselt meelsamini jootraha. Jootraha maksmise põhjuste uuringute tulemused ei kinnita selle maksmist alati omakasu ajendil- teenuse kvaliteet ja jootraha suuruse vastavus ei ole alati ilmne. On tuvastatud mitmeid muid tegureid, millest jootraha suurus teenuse osutamisel sõltub.

1.2. Jootraha maksustamise põhimõtted

Jootraha maksustamiseks Eesti õiguses eraldi regulatsiooni ei ole, mis aga ei tähenda, et saadud jootraha ei kuuluks maksustamisele. Jootraha käsitletakse käibe või tulu osana ja vastava regulatsiooni alausel kuulub see ka maksustamisele.

Kanadas ja USA-s on arvepaberil jootraha jaoks omaette rida, kuhu klient lisatasu (u 15% arvest) kelneri kasuks välja arvestab ja kirja paneb. Jootraha võetaksegi seal pigem arve osana (ka kaardiga makstes), mitte niivõrd kliendi rahulolu väljendava lisana. (Viikberg & Dobler, 2014)

Samas on USA-s süsteem, mis tagab igasugusel kujul jootraha maksustamise ja mille võiks ka Eesti osaliselt üle võtta. Kanada maksusüsteem sarnaneb USA omaga. USA-s peab tööandja igakuiselt deklareerima töötajate kaupa jootraha suuruse ja maksuma selle pealt tulu- ja sotsiaalmaksu. Kui deklareeritav summa on väiksem kui 8% perioodi kogutulust, siis tuleb tööandjal alluda rangemale kontrollile. Tööandja peab sellisel juhul põhjendama, miks ta jootraha osakaal on nii väike. Põhjendused on aktsepteeritavad, kui tööandja kasutab teatavaid meetodeid- näiteks nagu tunnipõhine arvestus töötajatele, kes vahetult jootraha ei saa, kuid kellele see päeva lõpus ümber jagatakse. Igal juhul ei saa jootraha deklareerida vähem kui 2% kogukäibest. (Posin, 2005)

Eesti seadustes ei ole eraldi reguleeritud jootraha küsimust. Ka maksuseaduste seletuskirjadest ja kommentaaridest ei ole võimalik leida tõlgendusi jootraha maksustamiseks. Inimesed ei ole pahatihti teadvustanudki, et jootraha saamine peaks üldse

olema maksustatav. Juriidiliselt on võimalik seda ajada segi kingituse või annetusena, mis füüsilise isiku poolt makstuna Eesti seaduste järgi maksustamisele ei kuulu.

Kingitus on kingisaaja tasuta rikastumine. Annetus on kingituse eriliik, mis viitab heategevale eesmärgile. Kingi tegija ei tohi saada kingi saajalt vastuhüve. Kingituse või annetuse tegemine on vabatahtlik toiming. Kinkijal peab olema valikuvabadus otsustada, kas teha kingitus või mitte. (Lehis, 2009, lk 262)

Uurides jootraha kohta avaldatud seisukohti, Eesti Maksumaksjate Liidu väljaandes „Maksumaksja“ MTA 2009. aastal esitatud alljärgneva seisukoha: „Kuna seadusandlus otseselt ei reguleeri jootraha maksustamist, siis lähtume vastuses maksustamise üldpõhimõtetest. Käibemaksuseaduse (KMS) § 12 lg 1 kohaselt moodustavad käibe maksustatava väärtuse kauba või teenuse müügihind ning muud summad, mis kauba ostja, teenuse saaja või kolmas isik tasub kauba soetamise või teenuse saamise eest kauba müüjale või teenuse osutajale. Seega, kui toitlustusasutus loeb jootraha saamist (kas sularahas või ka arveldusarvele kantuna) osutatud teenuse maksustatava väärtuse hulka, on kogu summa tavapäraselt käibemaksuga maksustatav ja täiendava tulu saamine jootrahana ei mõjuta äriühingu sisendkäibemaksu mahaarvamist. Kui jootraha saamine on eraldatav teenuse eest esitatava arve alusel saadud rahadest, võib äriühing käsitleda jootrahana saadud summasid ka raha laekumisena mitteettevõtluse tarbeks, kuid sellisel juhul tuleb sisendkäibemaksu mahaarvamisel kasutada kogukäibe ja mitteettevõtluse proportsiooni. Üldjuhul, kui maksukohustuslase raamatupidamises ei ole võimalik eristada ettevõtluse tarbeks soetatud kauba või teenuse sisendkäibemaksu ettevõtlusega mitteseotud eesmärkidel kasutatava kauba või teenuse sisendkäibemaksust, määratakse sisendkäibemaksu mahaarvamise kord maksukohustuslase taotluse alusel maksuhalduri juhi otsusega, lähtudes kauba või teenuse tegelikust kasutusest (KMS § 29 lg 4). Jootraha maksustamine tulumaksuga. Juhul, kui tööandja kogub jootraha kokku ja maksab välja töötajale, siis on see oma olemuselt palgalisa ehk lisatasu, millelt on tööandja kohustatud arvestama, kinni pidama ja tasuma makse sarnamoodi nagu palgalt. Jootraha maksustamine ei sõltu sellest, kas seda makstakse konkreetset klienti teenindanud töötajale või jagatakse jootraha ka teiste töötajate vahel.“ (Kindsigo, 2009)

Nimetatud MTA seisukohale on oma seisukoha andnud ka Maksumaksjate Liidu juht Lasse Lehis: „Aga kuidas siis minu arvates peaks käima jootrahade maksustamine? Ma võin välja pakkuda tõlgenduse, mis on kirjas Saksamaa käibemaksu juhendis ja pärineb 1971. aasta

kohtupraktikast. Tuleb vahet teha, kas jootraha on antud kaupa või teenust müüvale ettevõtjale või on adresseeritud otse teenindavale personalile. Esimesel juhul kuulub jootraha käibe maksustatava väärtuse hulka, teisel juhul on see töötajate tulu, mida tööandja vaid vahendab. Näiteks kui kohvikut peab käibemaksukohustuslasest FIE üksi või koos oma perega, siis on jootraha tema ettevõtlustulu. Kui aga kohvikus töötavad töölepingu alusel töötajad, siis võib tõesti öelda, et klient tegi tööandjale sihtotstarbelise eraldise töötaja palga suurendamiseks“. (Lehis, www.maksumaksjad.ee, 2009)

2016. aastal on MTA väljendanud oma seisukohta jootraha maksustamisel alljärgnevalt: „Kuna käibemaksuseadus otseselt ei reguleeri jootraha maksustamist, siis tuleb lähtuda käibemaksuga maksustamise üldistest põhimõtetest. Käibemaksuseaduse § 12 lõike 1 kohaselt moodustavad käibe maksustatava väärtuse kauba või teenuse müügihind ning kõik muu tasuna käsitatav, mille kauba võõrandaja või teenuse osutaja kauba ostjalt, teenuse saajalt või kolmandalt isikult kauba või teenuse eest on saanud või saab. Seega, kui käibemaksukohustuslasena registreeritud toitlustusteenuse osutaja loeb kliendilt saadud jootraha (kas sularahas või kaardiga makstuna või ka arveldusarvele kantuna) tema poolt osutatud teenuse maksustatava väärtuse hulka - siis on kogu summa tavapäraselt käibemaksuga maksustatav ja täiendava tulu saamine jootrahana ei mõjuta ka käibemaksukohustuslase sisendkäibemaksu mahaarvamist. Kui aga jootraha saamine on eraldatav teenuse eest esitatava arve alusel saadud rahadest, võib maksukohustuslane käsitada jootrahana saadud summasid ka raha laekumisena seoses mitteeetvõtlusega ning jootraha oma teenuse maksustatava väärtuse hulka mitte arvata ja jootrahana laekunud summadel käibemaksu mitte arvestada - kuid sellisel juhul tuleb sisendkäibemaksu mahaarvamisel kasutada kogukäibe ja mitteeetvõtluse proportsiooni. Üldjuhul, kui maksukohustuslase raamatupidamises ei ole võimalik eristada ettevõtluse tarbeks soetatud kauba või teenuse sisendkäibemaksu ettevõtlusega mitteseotud eesmärkidel kasutatava kauba või teenuse sisendkäibemaksust, määratakse sisendkäibemaksu mahaarvamise kord maksukohustuslase taotluse alusel maksuhalduri juhi otsusega, lähtudes kauba või teenuse tegelikust kasutusest (käibemaksuseaduse § 29 lõige 4).

Jootraha maksustamine tulumaksuga. Juhul, kui tööandja kogub jootraha kokku ja maksab välja töötajale, siis on see oma olemuselt palgalisa ehk lisatasu, millelt on tööandja kohustatud arvestama, kinni pidama ja tasuma makse sarnamoodi nagu palgalt. Jootraha

maksustamine ei sõltu sellest, kuidas, millisel viisil konkreetne klienti teenindanud töötajale jootraha maksab.“ (R. Varret 2016, e-kiri 21.04)

MTA on tesies elektronkirjas oma seisukohta täpsustanud: „Kui teenindaja on jootraha jätnud endale ning teenindusettevõtte ei ole jootraha saamisest teadlik, ei saa tööandjalt nõuda jootraha osas maksu kinnipidaja kohustuste täitmist. Kui töötaja deklareerib jootraha oma tuludeklaratsioonis, siis maksukohustus tekib ainult tulumaksu näol.“ (MTA maksude osakond, 2016, e- kiri 04.05)

Jootraha kuulub maksustatava käibe hulka juhul, kui see on teenust osutanud ettevõtja tulu, mitte aga kliendi kingitus ettevõtja töötajale. Kui hinnakirjas on ette nähtud lisatasu või teenustasu maksmine, siis tuleb see käibemaksuga maksustada ka juhul, kui raha laekub otse töötajale. Vastavad selgitused pärinevad Saksamaa kohtupraktikast ja on kirjas Saksamaa käibemaksuseaduse rakendusjuhendis (juhend nr 1 lg 1, juhend nr 149 lg 5). Kui jootraha on ettekandja tulu, siis seda maksustatava väärtuse hulka ei arvata. (Lind, 2007)

Tundub, et kõik olukorrad on riigi jaoks läbi mõeldud ja maksustamise viisiga materiaalõiguslikult kaetud. Kuid siiski on probleem selles, et jootraha pealt maksu kogumine on keeruline ning sellega tegelemine hõlmab nii aega kui ka ressursi, mis tähendab aga ka riigile lisainvesteeringut.

Vastavalt MTA väidetele ei ole nad analüüsinud, kui suur võiks olla jootraha pealt saamata jäänud riigitulu aastas ja viimase 20 aasta jooksul. Maksukuulekust saab parandada teavitamisega. Aktiivselt MTA jootraha kontrollimisega ei tegele. (Varret, R, 2016, e-kiri 19.03)

2016. aasta veebruaris kogus MTA 340 miljonit eurot makse, mis on 2,9% rohkem kui möödunud aastal. Võrreldes jaanuariga mõjutas kasvu eelkõige juriidilise isiku tulumaksu laekumise vähenemine, kuid aeglustus ka käibemaksu laekumise kasv. Veebruaris 2016 oli kogutud maksude summa tavapäraselt madalam seoses füüsilistele isikute tulumaksutagastuste alustamisega. (Maksu-ja Tolliamet, 2016)

Füüsilise isiku tulumaksu tagastused ületasid veebruaris tasumisi ja laekumine oli seetõttu -17,5 miljonit eurot. Tagastused olid seejuures 50 miljonit eurot, mis on pea 9 miljonit eurot vähem kui aasta tagasi samal kuul. Veebruari lõpu seisuga oli tuludeklaratsiooni esitanud üle 430 000 isiku, tagastamisele kuulus 69,7 miljonit eurot ja juurdemääramisi oli 3,8 miljonit eurot. (Rahandusministeerium, 2016)

Maksuaugu osakaal Eestis on küllaltki suur ja määrav. Sotsiaalmaksu osa maksuaugust oli 18% ehk 101 mln eurot. Tulumaks moodustas Eesti maksuaugust 13% ehk 72 mln eurot, kütuseaktsiis 5% ehk 26 mln eurot, tubakaaktsiis 25 mln eurot, pakendiaktsiis 14 mln eurot ning alkoholiaktsiis 9 mln eurot. Eesti maksuauk on alates 2009. aastast järjepidevalt kasvanud. Kui 2009. aastal ulatus saamata jäänud maksutulu MTA hinnangul u 332 mln euroni, siis aasta hiljem oli see näitaja juba 389 mln eurot. 2012. aastal oli Eesti maksuauk u 450 mln eurot ehk 100 mln euro võrra väiksem kui 2013. aastal. Viimastel aastatel on kõige kiiremini kasvanud käibemaksuauk. Euroopa Komisjon hindab igal aastal, milline on liikmesriikide käibemaksuauk. Selles võrdluses ei paista Eesti silma positiivses ega negatiivses mõttes. Uuringu kohaselt jäi Eestil 2012. aastal kogu käibemaksutulust saamata 14%, Euroopa Liidu keskmine oli 16%. Läti näitaja oli 34%, Leedul 36%, samas Soomel oli see näitaja vaid 5% ning Rootsil 7%. Loodetavasti edaspidi maksuauk ei kasva enam samas tempos, vaid hakkab pigem vähenema. Sellele peaks kaasa aitama eelmisel aastal käivitunud töötajate register kui ka käibedeklaratsiooni lisa kasutusele võtmine. (Kaubandus-Tööstuskoda, 2015)

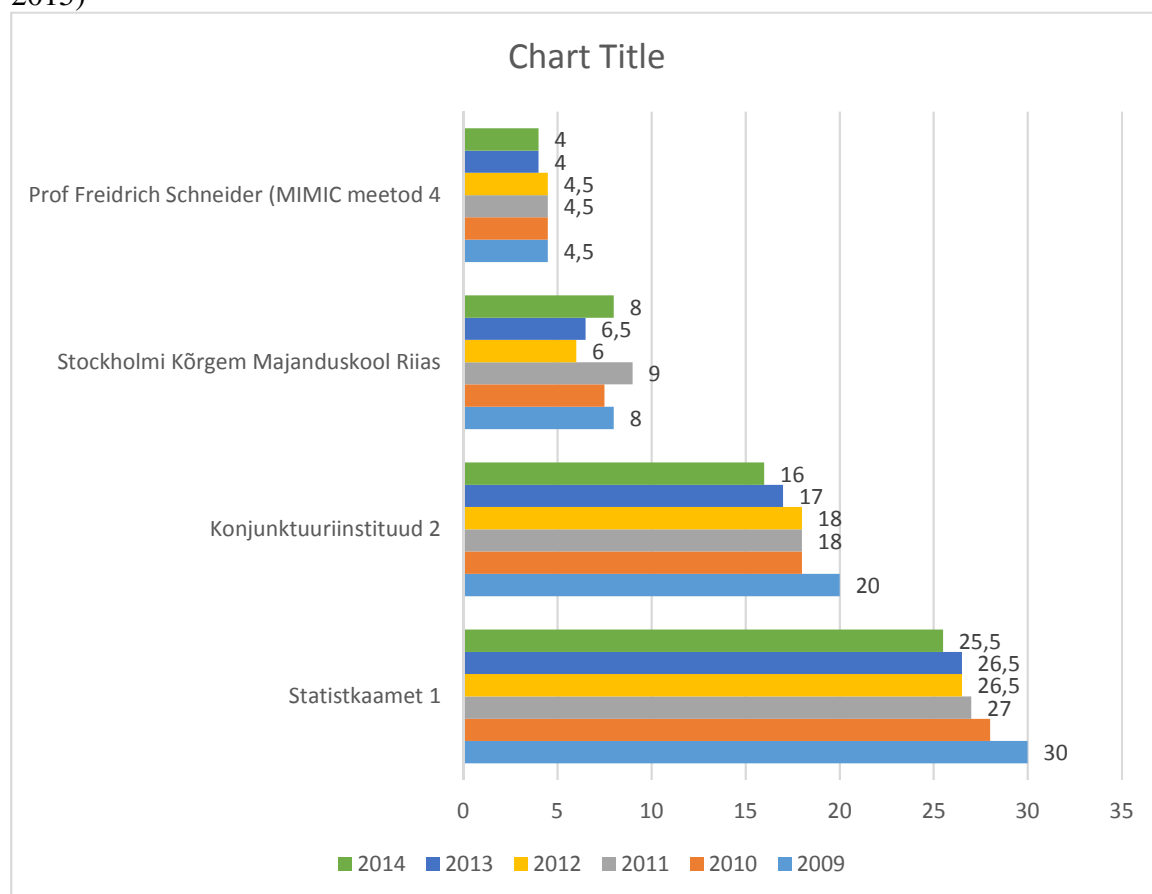
Aastal 2014. oli maksuauk 411,8 miljonit eurot. Aasta varem oli see ligi 100 miljoni euro võrra suurem ehk 514,4 miljonit eurot. Suurima osa maksuaugust ning selle langusest moodustas käibemaksuauk, mis oli 2014. aastal 224,7 miljonit eurot. Võrreldes 2013. aastaga vähenes käibemaksuauk ligi 56 miljoni euro võrra. Peamine käibemaksu augu vähenemise põhjus oli MTA hinnangul valmistumine käibedeklaratsiooni lisa vastuvõtuks. Tööjõumaksude kahju langus 2014. aastal tulenes eelkõige tööandjate õiguskuulekuse kasvult, millele aitas kaasa töötajate registri kasutuselevõtt. Maksuauk on vahe teoreetilise võimaliku maksulaekumise ning tegeliku maksulaekumise vahel. (Maksu-ja Tolliamet, 2016)

2015. aasta maksuauk 419 miljonit eurot. Maksuaugu struktuur on muutunud - käibemaksukahju jätkab kahanemist, seda suuresti tänu 1000-euroste arvete deklareerimisele, kuid tööjõumaksude osas on maksukahju suurendanud. Suurima maksukahju, s o 15 % kogu maksukahjust, on tekitanud ehitussektor osalise ümbrikupalga maksimisega (Reino, 2016).

Kui pöörata pilk ettevõtluse suunas, siis võib öelda, et Eestis on varimajanduse osakaal väga kõrge. Varimajandus on keeruline majandusnähtus, mille puhul ei ole uurijad alati üksmeelel, mida varimajanduse all silmas pidada ja kuidas seda mõõta. 2014. aastal

moodustas varimajandus Eesti SKP-st erinevate meetodikate järgi 3–26%. Kuigi igal uurijal on Eesti varimajanduse suurusest oma kindel arusaam, jõuavad praktilised uuringud väga erinevate tulemusteni. Seetõttu on pilt siinsest varimajandusest küllaltki kirju. Sageli lähevad uurijate arvamused lahku juba selles osas, mida tuleks üldse termini all silmas pidada. Majandusteaduses iseloomustatakse varimajanduses aset leidvaid tegevusi kolme tunnuse järgi: 1) kas tegemist on legaalsete või illegaalsete toimingutega; 2) kas tegemist on rahaliste või mitterahaliste tehingutega; 3) kas üritatakse maksudest kõrvale hoida või maksude tasumist vältida. Statistikaamet hindab varimajandust ühe komponendina rahvamajanduse arvepidamises sisemajanduse koguprodukti (SKP) arvestamisel. Me püüame ametlike andmete põhjal tabada varimajanduse rahaliste tehingute osa, mille peamisteks elementideks on varjatud tööjõud, salakaubandus, ümbrikupalk ja maksupettused (käibemaks, jootrahad, erisoodustus). Kui veel sajandi alguses moodustas varimajandus SKP-st üle 7%, siis viimastel aastatel on see püsinud 3–4% vahel. (Müürsepp, 2015)

Joonis 1. Hinnangud varimajanduse osatähtsusele protsentides Eesti SKP-s, 2009-2015 (Müürsepp, 2015)

Kokkuvõtteks võib öelda, et jootraha maksustamine on Eestis küll reguleeritud, kuid seda ei ole tehtud selgesõnaliselt ja üheselt arusaadavalt, mille tõttu inimesed ei pruugi õigesti aru saada maksukohustustest ja sellest võib olla tingitud maksu alalaekumine. Samas aga on Eestis maksuauk, mille katmiseks püütakse leida vahendeid. USAs ja Kanadas on aga seadustes jootrahale kehtestatud spetsiifiline regulatsioon, mille vajalikkusele võiks ka Eestis mõelda, kaaludes osaliseltki USA süsteemi ülevõtmist.

2. JOOTRAHA MAKSUSTAMINE PRAKTIKAS

2.1. Maksumaksjate teadlikkus ja hoiakud jootraha maksustamise osas

Tuvastamaks tegelikkust jootraha pealt teenitud tulu saamise ja deklareerimise osas, samuti maksumaksjate teadlikkust vastavast maksukohustusest pidas lõputöö autor vajalikuks viia läbi uuring teenindussektori töötajate seas. Uuringu tulemused aitavad hinnata olukorda, mis seondub jootrahana teenitud tulult maksude laekumisega ning teha vajadusel autoripoolseid ettepanekuid olukorra parandamiseks.

Töö käigus, ajavahemikul 05.04.-12.04.2016, viidi läbi küsitlus, mille puhul hotelli Swisshotell Tallinn töötajate grupil paluti vastata erinevatele küsimustele. Välja jagati küsimustikud otse töötajatele ning nädal hiljem korjas need hotellis olevast töötajate postkastist kokku.

Küsitlus viidi läbi OÜ Swisshotell Tallinn töötajatega ning selles osalesid kõik erivaldkondade töötajad- baari-, restorani- ja hommikusöögisaali töötajad. Tegemist on rahvusvahelise ettevõttega, mis asub Tallinna kesklinnas, jalutuskäigu kaugusel vanalinnast. Läheduses asuvad mitmed kaubanduskeskused.

Vastanute seas oli nii eestlasi kui ka teiste riikide kodanikke, mis annab võimaluse saada ka paljude välismaalaste seisukohad. Uuringu eesmärgiks oli välja selgitada klienditeenindusvaldkonnas olevate töötajate töö sisu, saadud jootraha hulk, juhatajate töö tegemise viisid ning jootarahaga ümberkäimist. Samuti oli eesmärgiks uurida makseharjumuste ning klienditeenindajate üldisi teadmisi maksude deklareerimisest. Lisaks oli võimalus uurida nende üldist heaolu ja suhtumist maksude tasumisse.

Küsitluslehti jagati välja kokku 100 ning tagasi saadi neist 60, kuid kuute neist ei saanud võtta aluseks lõputöös, kuna vastustest oli selgelt näha, et vastajad ei võtnud küsimustikku tõsiselt ning sellest jäi mulje, et töötajad ei olnud huvitatud õigete vastuste andmisest ega tahtnud enda andmeid avaldada. Arvesse võeti 54 küsitluslehte ning vastuste põhjal tehti analüüs. Küsitluse käigus uuriti töötajatelt nende sugu, vanust, sissetulekut, ametikohta,

staaži, teadlikkust jootraha maksustamise kohta ning tööandja poolset informatsiooni andmist töötajale.

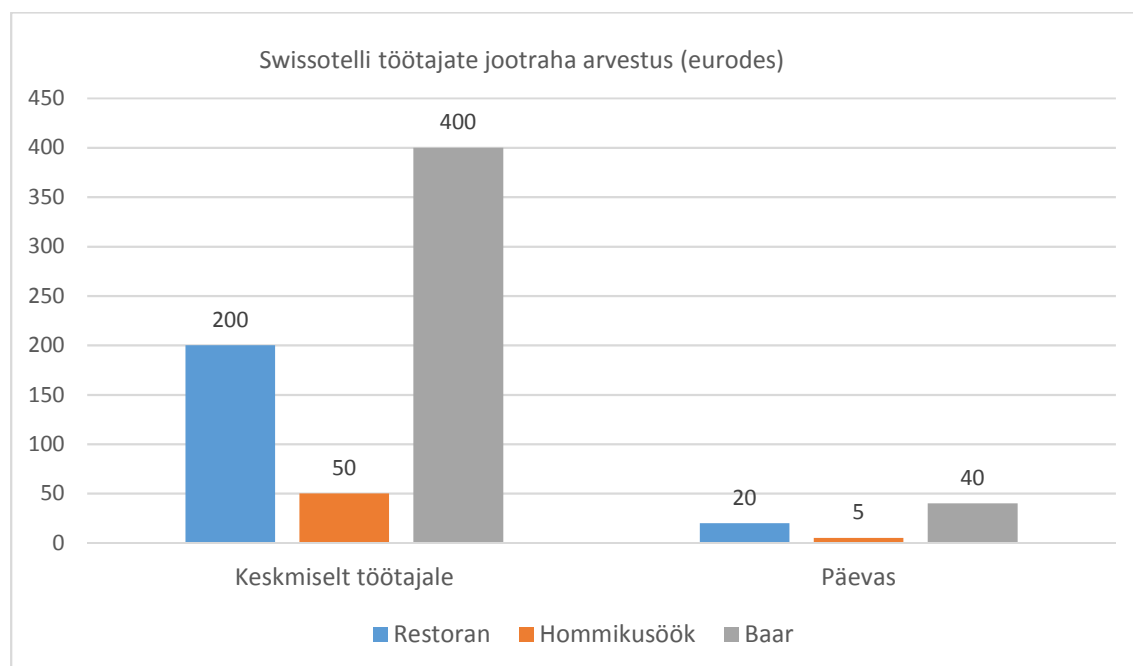
Vastavalt uuringu käigus kogutud andmetele saab väita, et klienditeenindaja Eestis ei soovi maksta oma suhteliselt väikese tulu pealt tulumaksu. Kõik vastajad 54-st olid jootraha maksustamise vastu, kuna selgelt on aru saada, et maksustamine võtab neilt liialt palju raha ja on lisakohustuseks. Lisaks sellele, et inimesed ei soovi maksta makse, näitab uuringu tulemus ka inimeste teadmatust oma kohustustest ning vastavat probleemi riigi majanduse arengule.

Suurem osa küsitletavatest leidis, et kui MTA hakkaks jootraha deklareerimisele pöörama suuremat tähelepanu, siis nad hakkaksid oma jootraha deklareerima. Uurimustulemuste alusel saab ka väita, et MTA ei tegele piisavalt vastava tööga, mis aitaks riigil rohkem maksutulu saada.(vt.joonis 2)

„Kui maksuamet kukil oleks, küll ma siis maksaksin, mis mul muud üle jääkski“

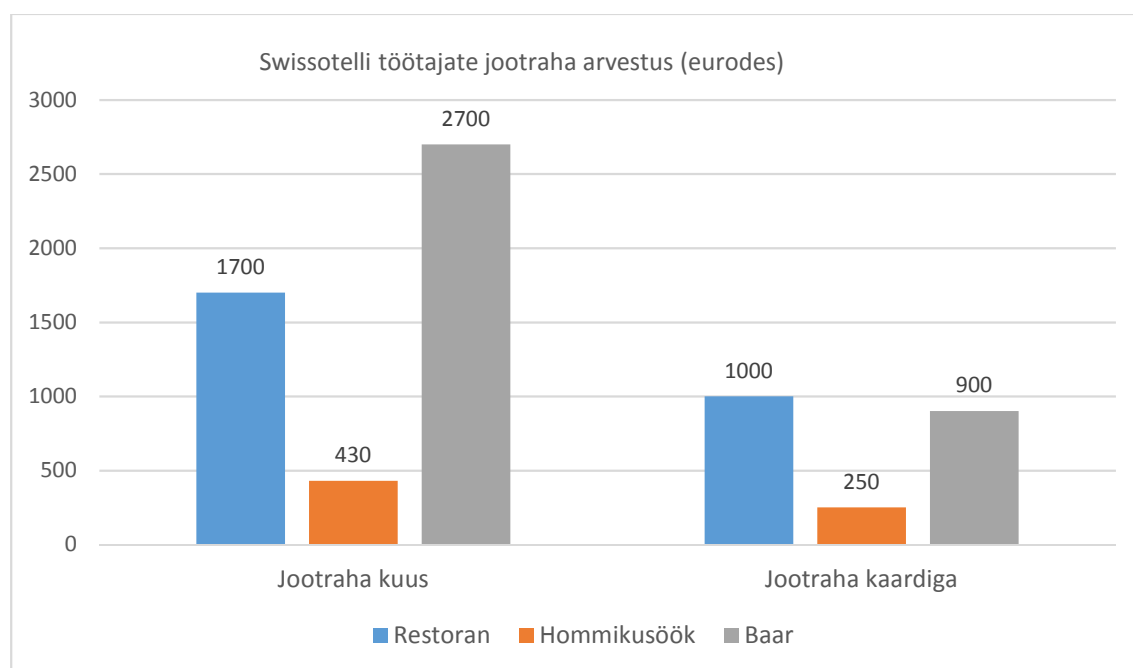
Hotellitöötajate teadlikkus jootraha maksustamise kohta on samuti nõrk.

„Miks ma pean deklareerima, see raha on antud mulle vabatahtlikult kingitusena, mitte teenuse eest. Teenuse eest on juba summa arve sees. Kui mulle kingitusi tehakse, ei pea ju maksu maksma.“

Joonisel kujutatud summad on saadud vastavalt töötajate vastustele ning ka keskmist summat arvestades, kuna vastajad jätsid kohati küsimustikule vastamata ning mõned ei soovinud summat avaldada. Joonisel 2. on selgelt märgata, et baari töötajad teenivad kuus kõige rohkem jootraha. See tuleneb ka sellest, et arveid on palju ning inimesed annavad ikkagi 1-2 eurot hea teeninduse ja jookide eest. Ja selgelt oli ka nende töötajate vastustest näha, et tulumaksu nad enda jootaraha pealt maksta ei soovi. Kahetsusväärset saab tõdeda, et kaheteistkümnest baari töötajast mitte keegi ei olnud isegi kuulnud sellest, et endale jäetud jootraha tuleks tegelikult deklaleerida kui füüsilise isiku tulu ning selle pealt maksta tulumaksu.

Joonis 2. Swissotelli töötajate töötasu eurodes (autori koostatud)

Joonis 3. Swissotelli töötajate jootraha eurodes (autori koostatud)

Hommikusöögi töötajad olid oma vastustes valdavalt tagasihoidlikud ning vastasid lühidalt. Nende teenitud jootraha ei ole väga suur ning nad ei pea seda ka väga oluliseks. Vastajad pidasid oluliseks teenida kindlat palka ning mitte pöörata tähelepanu pisiasjadele nagu jootraha deklaleerimine. Paljud töötajad märkisid ära, et nad saavad pigem jootraha kaardiga ning sealt nad tervet summat endele ei saa ning see makstakse välja kord kuus kindlal kuupäeval. Jällegi tuleb tõdeda, et makse nende väikeste summade pealt maksmata nad ei ole nõus. Töötajatel on oluline teenida korralikku palka ning teha oma tööd. Tasu

hea teeninduse eest tuleb neile harva ning seda ka vaid siis, kui tellitakse eraldi mõni kuum jook või aperatiiv. Nende vastuste põhjal saab ka väita, et ka teistes toitlustusasutustes, kus pakutakse hommikusööki, ei liigu suured summad jootrahaga. Nende kuu summa jäi alla viiesaja euro ning see läheb väga paljude töötajate vahel jagamisele. Raske on täpselt öelda, kui palju iga töötaja kuus jootaraha saab, kuna neil on palju töövõtulepinguga töötajaid ja kaadri volavus on suur. Üldiselt peetakse hommikusöögiteenindajaid hooajatöötajateks.

Viimaseks osakonnaks jäi restoran, kus tulemuste põhjal liiguvad kõige suuremad summad jootraha. Restoranis töötajate osas tekkisid mõned küsimused, kuna need summad, mis vastustena anti, ei tundunud reaalsed. Osad vastanutest kirjutasid oma kuu jootraha summaks 50 eurot ning mõned 200 eurot. Summad olid paljudel erinevad, kuid vaatamata sellele, et tekkis kahtlus ebatõepärase andmete esitamises, jäid analüüsi aluseks ikkagi summad selliselt, nagu vastati. Restorani jootraha jäi 1500-2000 euro vahele ühes kuus kõigi peale kokku. Kui arvestada veel sisse ka kaardiga makstud jootraha, siis tuleb sellest väga arvestatav palgalisa. Restoranide töötajatest olid osad teadlikud deklareerimise kohustusest ning koguni kaks näitasid valmisolekut deklareerida jootraha osas oma tulu.

„Mina ei teadnud, et jootraha pealt peab maksu maksma, aga üsna loogiline. Kui peab, siis ma hakkamaksma. Aga sellisel juhul loodan, et teised ka maksavad ja ülemused tõstavad meie palka. Tahaks olla muidugi aus oma riigi vastu, aga lasku elada ka. Ja 20% on ikka liiga palju.“

Vastajad tunnistasid, et riigile maksude maksmine on oluline, kuid nentisid, et seda saaks kindlasti teha ka kuidagi muudmoodi. Parimad küsitlejate ettepanekud, mida jootraha asemel maksustada, olid luksusautomaks ja rämpstoidumaks.

„Ma küll ei arva, et need restoranitöötajad on need kõige rikkamad, kellele veel mingeid makse kaela panna. Minuarust on meie palk niigi väike, et see tipp on suisa hädavajalik lisa. Võiks ju maksustada neid rikkureid, kes meil siin klientideks on, näiteks nende luksusautosid“

„Kui ma pean mingeid deklaratsioone veel esitama, ma otsin teise töö. Ma ei ole miljonäriks saanud siin restoranis. Riik võiks oma makse mujalt koguda ja tundub, et ta teebki seda. Meilt ärgu rohkem maksu võtku.“

Uuringust tuli välja, et töötajad on väga maksutundlikud ega taha oma jootraha deklaleerida ega maksta. Teenindussektori palgad on madalad ning jootraha osakaal on küllaltki suur. Paljud töötajad muretsevad oma igapäevase toimetuleku pärast, et üldse ennast ära majandada ja väarikalt ära elada. Töötajad on üldiselt töökeskkonnaga rahul ja nad soovitaks seda ka enda tuttavatele, kuna palk on kindel ja tööandja hoolitseb oma töötajate eest ja tõstab väidetavalt iga aasta palka üle kahe protsendi tervel personalil korraga.

Kasutades muu hulgas eeltoodud uuringu andmeid, analüüsib lõputöö autor ka üldiselt jootraha pealt saamata jäänud maksutululu. Nimelt, kui võtta arvesse kõik makstud jootraha, mis võib päevas kujuneda hinnanguliselt 5-40 eurot ning summad tuluks deklaleerides, siis aastas moodustab sellest tulumaks määrava tähtsusega osa riigikassast. Vastavalt statistikaameti andmetele on ligikaudu 18,1 tuhat töötamas erinevates restoranides ja kohvikutes. (Statistikaamet, 2016)

Selle kõige põhjal saab teha arvutusi, mis näitavad, millised summad eri juhtudel laekuks riigikassasse. Nimelt, kui kasutada arvutust, kus ühe restorani või baari teenindaja keskmise jootraha summa oleks kuus 300 eurot ning aastas 3600 eurot ehk 720 eurot tulumaksu, ja võttes arvesse kõik toidu ja joogi serveerimisega seotud töötajad, siis saame 18,1 tuhande töötaja kohta kuu jootraha hinnanguliseks koguseks 5,4 miljonit eurot ehk 1,1 miljonit eurot tulumaksu. Aastas kujuneb summaks juba 65,1 miljonit eurot, millest maksuraha deklaleeritavast tulust oleks 13 miljonit eurot. Praegusel hetkel on tõsiasi see, et jootraha tavatöötajad ei deklareeri ning tulumaks riigile jääb laekumata. Hetkel on probleem arvatavasti selles, et seadus otseselt ei reguleeri jootraha deklareerimist ning MTA ei kontrolli seda. Seadusi muutes oleks võimalik kindlasti olukorda parandada. Tulumaksumäär, milleks on hetkel 20%, on küllaltki suur ning seetõttu ei soovi inimesed seda riigile maksudeks ära anda. Kui füüsilistel isikutel oleks võimalik saada tulumaksusoodustust, mis langetaks tulumaksu protsenti 20-nelt näiteks 10-le, siis oleks märksa lihtsam muuta inimeste makseharjumisi ning ka koguda kokku riigi maksud. Sellist arvamust on avaldatud üldiselt kui ka avaldati töö käigus läbi viidud küsitluses. Kuid, kas selline maksulangetus maksulaekumisele ka kaasa aitaks, ei julge töö autor siinjuures öelda. Samas ei ole ka kindlust, et isikud väiksema maksusumma puhul deklareerima tõttaks, kui selleks täiendavaid impulsse ei ole.

2.2. Probleemid ja võimalikud lahendused jootraha maksustamisel

Lõpuöös on eelpool viidatud probleemile hea teeninduse eest saadud rahalt maksude kogumisel, millise asjaolu kohta võis järelduse teha töötajate seas läbiviidud uuringust. Töö käigus leidis analüüsimist, millised on põhjused, miks vastavat maksutulu on keeruline koguda. Selleks tutvus töö autor maksukorralduse seaduse sätetega ja analüüsis neid, püüdes neid kohaldada teenuse eest tasumise situatsiooni.

Selleks, et kohustuslik õigusnorm oleks mõjus, peab olema mehhanism, mis tagab selle täitmise. Ei ole mõttekas kehtestada normi, mida ei kontrollita, ja millisest asjaolust normi täitjad teadlikuks saavad. Kohustused ei peaks olema nõ vabatahtlikud. See kutsuks esile hulgaliselt seadusest kõrvalehiilimisi ja ebavõrdsesse olukorda satuksid õiguskuulekad isikud võrreldes seaduserikkujatega. Seega on lõputöö autori hinnangul maksu kehtestamisel oluline, et selle maksmise asjaolud oleksid kontrollitavad.

Praeguse seaduse regulatsiooni kohaselt kehtib olukord, kus tulumaksu deklareerimine ja maksu tasumine jootraha saanud ja endale jätnud teenindaja poolt sõltub üksnes isiku südametunnistusest, kuna puudub tõhus kontroll ja mõistlik reaalne võimalus vastavat kontrolli teostada.

Maksukontrolli teostamise alused on reguleeritud maksukorralduse seaduses (edaspidi MKS). Maksumenetlus on haldusmenetluse eriliik ning selle läbiviimisel on kohaldatavad kõik haldusmenetluse üldpõhimõtted. (Maksukorralduse seadus, 2017) MKS järgi on maksuhalduril suhteliselt laialdased võimalused maksukontrolli teostamiseks, kuid mitte piiramatud.

Maksumenetluses tuvastatud asjaolusid on vaja tuvastada tõendite alusel. MKS § 59 lg 1 järgi on tõendid maksumenetluses kõik asjas kogutud andmed, sealhulgas maksukohustuslaselt, kolmandalt isikult, riigi-, valla- või linnaasutuselt saadud teave, dokumendid, asjad, vaatluse teel tuvastatud asjaolud ning eksperdiarvamus. (Maksukorralduse seadus, 2017)

MKS § 59 lg 2 p 1 kohaselt on maksuhalduril õigus kontrollida kõiki maksukohustuslase majandus- või kutsetegevusega ning maksukohustuslase poolt maksude tasumisega seotud dokumente, samuti teha kaupade, materjalide ja muu vara ning tehtud tööde ja osutatud teenuste inventuure ja ülemõõtmisi üksikjuhtumi kontrolli (MKS §-d 60–72) raames. MKS

§ 10 lg 2 p 1 kohaselt on maksuhalduri ülesandeks kontrollida maksude arvestamise ja tasumise õigsust ning jälgida, et makse tasutakse ja maksusoodustusi kohaldatakse seadusega sätestatud suuruses ja korras. (Maksukorralduse seadus, 2017)

Hea teeninduse eest makstud tasu kontrollimine on aga raskendatud seetõttu, et seda makstakse peamiselt sularahas ja selle maksmiseks ei ole kohustust ega ka tava vormistada dokumente. Dokumentide kontroll on pea iga maksumenetluse juures vajalik toiming tõendamaks isiku maksukohustust.

Samuti raskendab olukorda kohustus deklareerida tulu kord aastas. Kui FIDEC deklaratsiooni laekuvad järgmise aasta veebruaris, on suhteliselt raske tuvastada aasta jooksul toimunud pisitehinguid, mille kohta ei ole vormistatud dokumente.

Vaatamata eelmistes punktides kirjeldatule ei saa öelda, et MKS-s sätestatud kontrollitoiminguid oleks võimatu teostada. Näiteks on maksuhalduril võimalik tuvastada kaardimaksete järgi, kes on mingil kuupäeval käinud kliendina restoranis. Maksuhalduril on võimalik selline isik kutsuda maksumenetluses kolmanda isikuna selgituste andmiseks maksuhalduri juurde, mille käigus saab maksuhaldur isikult küsida, kas ja kui palju ta jättis restoranis käies jootraha. Igale tavalugejale on selge, et selline kontrollimeetod ei teeni kõige paremini maksukogumise eesmärki. Esiteks ei meeldiks mitteühelegi kliendile, et teda sellise asja pärast välja kutsutakse ja kindlasti tunneb ta häirituna, et riik üldse tema vaba aja veetmise käike selliselt jälgib ja fikseerib. Isik võib tunda põhjendamatu riivet eraelu puutumatusel. Eks muidugi iga tunnistajana küsitlemine võib tekitada inimeses sellise tunde, kuid just selline riigipoolne sekkumine võib hakata inimesi peletama toitlustuskohtades käimisest eemale, mis ei aitaks kaasa meie riigis niigi väiksele majanduskasvule. Seega ei oleks vastav kontrollimeede töö autori hinnangul proportsionaalne saavutatava tulemusena. Samuti ei pruugi selliselt kogutud teave anda tõepäraseid tulemusi.

Küsitledes inimest toitluskohtades möödunud aastal makstud jootraha osas, ei saa pidada usutavaks, et isik mäletab täpselt, kas ja kellele ja kui palju ta jootaraha jättis. Samuti ei saaks selle meetmega tuvastada laekunud jootraha summat kogu ulatuses, sest alati on ka kliente, kes maksvad sularahas ja kelle isik jääb tuvastamata, või on tegemist välismaalasega, kelle kättesaamine menetlustoiminguks on pea võimatu. Selline kontrollimeede oleks ka väga ressursimahukas ega pruugi olla seega vastavuses seatud eesmärkidega. Seega leiab töö autor, et tavapärase kontrollimeede- kolmandalt isikult

seletuste võtmine jootraha suuruse tuvastamisel ei ole asjakohane ega tõhus meede viia läbi jootraha maksmise kontrollle.

Kehtiva seaduse järgi on sularahas jootraha endale saanud isik maksukohustuslaseks. Teabe nõudmine maksukohustuslaselt on reguleeritud MKS § 60 lg 1, mille esimese lause järgi on maksuhalduril õigus saada maksumenetluses tähendust omavate asjaolude väljaselgitamiseks maksukohustuslaselt või tema esindajalt suulist või kirjalikku teavet. Miks maksuhaldur ei kasuta nimetatud menetlustoimingut jootraha suuruse kindlaksmääramisel, kuivõrd maksukohustuslasel on MKS § 56 tulenev kaasaaitamiskohustus maksumenetluses, töö autor väita ei oska, kuid leiab, et muude tõendite puudumisel ei ole otstarbekas ka maksukohustuslaselt endalt tema maksukohustuse suuruse kohta teavet küsida, kuivõrd maksukohustuslasel on kohustus vastav teave deklareerida maksudeklaratsioonil. Nimetatud toiminguga ainuüksi ei saaks maksuhaldur lisateavet. Kui isik on otsustanud deklaratsioonil esitada ebaõigeid andmeid, on tõenäoline, et ta teeb seda ka selgituste andmisel. Ja kui muid tõendeid peale isiku enda ütluste maksumenetluses ei saada, milline asjaolu on ka maksumaksjale teada, ei ole perspektiivikas viia läbi menetlusi, mis põhinevad üksnes maksukohustuslase ütlusel.

MKS § 72 järgi on maksuhalduril õigus vaadelda maksukohustuslase majandus- või kutsetegevust selle asukohas, samuti seotud vallasasja, mis ei asu maksukohustuslase majandus- või kutsetegevuse toimumise kohas. Maksuhalduri ametnikul ei ole õigust teha vaatluse käigus läbiotsimist, avada lukustatud ruume või panipaiku ega siseneda eluruumi selles elavate isikute tahte vastaselt, seda ka juhul, kui neis toimub isiku majandus- või kutsetegevus. (Maksukorralduse seadus, 2017) Ilma pikema teoreetilise analüüsita võib öelda, et maksuhalduri viibimine kliendi juures tema poolt raha maksmise hetkel ei oleks kooskõlas meie kultuuriruumi tavadega, kliendile meelelahutuskohas pakutava privaatsusega ega ka proportsionaalne menetlustoiming. Maksumenetluses on võimalik teha ka videosalvestise vaatlust, kuid samuti on kliendi huve ja mugavust piirav, kui kliendi pea kohal olev kaamera toitlustusasutuses oleva isiku tegevust lähedalt salvestab.

MKS § 62 lg 1 järgi on maksuhalduril õigus nõuda maksumenetluses tähendust omavate asjaolude kindlakstegemiseks maksukohustuslaselt või kolmandalt isikult tema valduses olevate asjade ettenäitamist ning dokumentide esitamist. (Maksukorralduse seadus, 2017) Seega on võimalik maksukohustuslast, st jootraha saajat kohustada ette näitama tema

valduses oleva sularaha, kuid sellega ei ole siiski võimalik tõendada jootraha saamist, sest sularaha olemasolu ja enda läheduses hoidmine ei ole füüsilise isiku puhul keelatud.

Isiku läbivaatust aga maksuhaldur haldusmenetluses teha ei saa. Vastavalt KorS § 48 lg 1 võib politsei või seaduses sätestatud juhul muu korrakaitseorgan läbi vaadata isiku, sealhulgas isiku keha, kehaõõnsused, riided, riietes oleva või kehal kantava asja, kui: 1) on alust arvata, et isik kannab endaga kaasas asja või ainet, mille võib võtta seaduse alusel hoiule, hõivata või konfiskeerida; 2) see on vajalik kõrgendatud ohu väljaselgitamiseks, kui isik viibib avaliku võimu toimimiseks tähtsas ehitises või selle vahetus läheduses või 3) see on vältimatult vajalik isikusamasuse tuvastamiseks. Võimaliku sularaha olemasolu isiku vahetus läheduses (taskutes, käekotis) isiku läbivaatamisega maksuhalduri poolt kontrollida ei ole võimalik. (Korrakaitseseadus, 2017)

Eelpool nimetatud menetlustoimingute kohaldamine oleks vastuolus MKS § 10 lg 3 sätestatud maksumenetluse põhimõttega, mille kohaselt viib maksuhaldur menetluse läbi võimalikult lihtsalt, kiirelt ja efektiivselt, vältides üleliigseid kulutusi ja ebamugavusi, järgides sealjuures haldusmenetluse üldpõhimõtteid ja tagades menetlusosaliste õiguste kaitse. (Lehis, 2009, lk 134)

Jootraha andjatelt seletuse võtmised ja jootraha maksmise osas vaatluste teostamine ei ole kindlasti lihtsad, kiired ja efektiivsed toimingud jootraha suuruse tuvastamiseks.

Menetlustoimingte kohaldamine jootraha kontrollimiseks ei oleks kooskõlas ka proportsionaalsuse põhimõttega, mille kohaselt isikute õiguste piiramine ja kohustuste panemine võib toimuda ainult sellisel määral, mis on vajalik, kohane ja mõõdupärane. Haldustoimingus valitud vahendid peavad olema vastavuses soovitud eesmärgiga. Menetluse läbiviimine ei tohi tekitada liigseid kulutusi või ebameeldivusi menetlusosalisele ja maksuhaldurile. Ei tohi rakendada ülemäärast sundi. (Lehis, 2009, lk 135)

Eeltoodut kokku võttes, et MKS-s kehtestatud maksumenetluse toiminguid ei saa pidada proportsionaalseteks jootrahana makstud summa suuruse tuvastamiseks. Vastavate meetodite rakendamine ei ole küll võimatu, kuid need loovad meie riigist nn politseiriigi kuvandi. Samuti oleks nende kohaldamine liigne ressursi raiskamine. Meie õiguses puuduvad käesoleva õiguskorra järgi jootraha pealt maksu deklareerimiseks ja kontrollimiseks piisavad haldussunni vahendid.

Haldussunni kaudu tagatakse nii halduse üksikaktide ettekirjutuste täitmine kui ka õigustloovat sisu omava akti realiseerimine. Kõige üldisemalt on haldussund üks õiguskorra tagamise vahenditest. On iseenesestmõistetav, et haldussund saab rajaneda vaid õiguslikul alusel. Kuivõrd aga haldussunni kaudu piiratakse isiku õigusi ja vabadusi, peab sunnivahendi sätestama seadusega. Eeltoodust tulenevalt ei saa lugeda õigeks sunnivahendi või selle kohaldamise tingimuste kehtestamist täitevvõimu või kohaliku omavalitsuse poolt. (Koolmeister, 1998)

Kirjeldatud probleemile selle kohta, et riik ei saa piisavalt maksutulu, leiab lõputöö autor, et probleemide valdkond on laiem. Nimelt tekitab olukord, kus jootraha eest saadud tulu kuulub seda saanud töötaja puhul maksustamisele üksnes muu tuluna tulumaksuseaduse alusel, sotsiaalset ebavõrdsust. Lõputöö autori hinnangul kannatab olukorra all justnimelt töötaja ise, kes jootraha saab, ka siis, kui ta selle pealt maksu deklareerib.

Meie riigis on paljud sotsiaalsed teenused või hüvitised pandud sõltuvusse isiku töötasust, ametlikult dekareeritud töötasust. Jootraha käesoleva seaduse alusel töötasuks ei peeta, kuigi oma olemuselt ta seda ju on. Tööandja nimelt arvestab töötajate töötasude kujundamisel asjaoluga, et töötaja saab niikuinii jootraha, mistõttu tal puudub vajadus konkurentsipüsimeks teenindajate töötasusid tõsta. Ta on ilma selletagi oma valdkonnas tööjõuturul konkurentsivõimeline. Kas töötaja maksab jootraha pealt muu tuluna tulumaksu või mitte, sellest ei sõltu tööandja töötasu suurus ega ka sotsiaalsed garantiid. Nn muu tulu sotsiaalmaksu ja töötuskindlustusmaksetega koormatud ei ole.

Kui jootraha peetakse isiku töötasu osaks, mõjutaks selle saamine sotsiaalsete hüvede saamist, mille maksmine isikule sõltub keskmisest palgast. Näiteks on isikul võimalus saada töövõimetuse-, töötuskindlustushüvitist, vanemapalka jm. Samuti sõltub kogumispensioni maksete suurus palgast. Lisaks riiklikele hüvitistele ja soodustustele mõjutab töötasu suurus ka isiku muid võimalusi. Näiteks nõutakse palgatõendit isiku poolt pangalaenu taotlemisel. Tulusid nagu jootraha isiku maksevõime hindamisel ei arvestata.

Lähtudes eelnevalt käsitletud maksukontrolli teostamise piiratud võimalustest ja inimese sotsiaalse kaitse saamatajäämisest selgub, et parim viis jootraha maksustamiseks oleks selle käsitlemine töötasuna ja selle pealt tööjõumaksude tasumine.

Kui ettevõttes kehtib süsteem, kus jootaraha summa on lisatud arvele või seda makstakse kaardiga ja ettevõtte käsitleb seda käibena, siis selline võimalus võib ettevõttel töö autori

seisukohalt ka jääda. Kui ettevõtte ei jaga kogutud jootraha töötajatele ja see ei muutu nende tuluks, ei näe töö autor probleemi seda käsitleda ettevõtte maksustatava käibena.

Jootraha kogumise kohustust tööandjale ei paneks alljärgnevatel põhjustel:

Kui töötajale on makstud sularaha, siis on seda suures osas tehtud just töötaja enda hea käitumise eest. Kohustades töötajat just tema soorituse eest antud lisaraha ära andma, ei oleks tööandja enda silmis tihti mõistlik. Tööandja huvi on panna klientidega meeldivalt suhtlema motiveeritud töötajad. Hea teeninduse eest makstud lisaraha võiks olla selleks just parim motivaator. Ja kui see tuleb vahetult kliendilt, on see palju siiram ja ehedam kui tööandja endapoolne töötajate naeratuse kontrollimine ja lisatasu maksmine.

Teiseks on töötajal kindlasti kiusatus teenitud jootraha kasvõi osaliselt endale jätta. Selleks, et kohustada isikut midagi ära andma, ei pruugi piisata üksnes isiku südametunnistusest. Kui aususe põhiselt raha õhtul kokku kogutakse, satuksid ausameelsemad töötajad ebaausatega võrreldes ebavõrdsesse olukorda. Tööandjat kohustada raha saamise ja hoidmise osas töötajaid põhjalikult kontrollima ei oleks hästi töötav meede, sest see ei ole kindlasti tööandja huvides. Tööandja ei ole huvitatud oma meeskonnas looma umbusalduse õhkkonda, mis tekiks seoses töötajate jälgimise vajadusega. Loomulikult oleks see tööandjale ka lisakoormus.

Kolmandaks võib tekkida ka olukord, kus tööandja kogub ilma dokumentideta saadud raha kokku, aga seda siiski ettevõtte tulu või käibena ei deklareeri. Selline raha kogumine on seotud tööandja enda koostatud töösisekorra eeskirjaga ja töötaks jällegi suures osas usalduse peal.

Eeltoodust tulenevalt teeb lõputöö autor ettepaneku muuta tulumaksu- sotsiaal- ja kogumispensionimakstete seadust. Nimelt tuleks määrata kõige mõistlikum määr, mis oleks tõenäoline keskmine suurus, mitu % käibest makstakse jootraha. Samuti tuleks määratleda töökohad, mille puhul makstakse jootraha. Tööandjale tuleks kehtestada kohustus käsitleda töökohal, kus makstakse jootraha, töötava töötaja töötasuna (netopalgana) summat tema poolt teenindatud käibest kehtestatud määras ning pidada sellest kinni ja maksta kõik tööjõumaksud, mida vastava isiku eest tööandja maksab tema palgalt.

Siinjuures ei ole oluline, kui palju isik tegelikult jootraha sai. Seda keegi ei kontrolliks ja jootraha saajalt ära ei võtaks. Oluline on, et tööandja arvestaks jootraha, nagu see oleks

juba väljamakstud netotöötasu, ja mitte tegelikult laekunud jootraha, vaid seaduse alusel määratud protsendi ulatuses selle töötaja poolt teenindatud käibest.

Nimetatud maksustamise puhul tuleb silmas pidada, et ei tekiks topeltmaksustamist jootrahast, mis vormistatakse käibe osana. Sellist kogukäivet ei peaks võtma jootraha määra arvestamise aluseks, sest see ei ole see käive, millelt eeldatavalt laekus raha töötajale netotuluna. Eelkõige tuleb siinjuures kõne alla olukord, kus jootraha makstakse kaardiga.

Kui jootraha pannakse ühte kindlasse anumasse, kus ei ole võimalik eristada, milliste töötajate heast teenindusest see laekus, oleks ülaltoodud ettepaneku valguses mõistlik selline sularaha samal päeval tööl olnud töötajate vahel vastavalt nende panusele ära jagada, määrates ka vastavate käivete osa, ja seaduses sätestatud määra järgi nende isikute pealt tööjõumakse deklareerida. Selliseid ettevõtteid, kus jootraha jagatakse töötajate vahel laiali, Eestis on. Need ettevõtted võiksid oma raamatupidamise sisekorraeeskirjades näidata ära, milliste töökohtade vahel jootraha jaguneb ja mis on sellise jagamise põhimõtted. Oluline oleks, et seaduses sätestatud määr jääks kehtima ettevõtte kogukäibe teenuste osas, millise teenuse osutamisel on töötajal olnud võimalus jootraha saada. St, et maksustatud peab olema seadusesse sisse viidud määras oletatav jootraha kogukäibelt, mis saadi klienditeeninduse tulemusena. Kuidas see jagatakse jootraha saanud töötajate vahel, sõltub ettevõtte sisekorrast, mis omakorda peab arvestama tegelikku jootraha jagamise põhimõtteid.

Nimetatud ettepanekud oleksid mõistlikud just seetõttu, et tänu sellele jääks ära väga ebamugav, kohmakas ja ressursirohke kontroll makstud jootraha üle. Samuti jääks töötajale stiimul käituda meeldival ja igati kliendi huvidest lähtuvalt, mis on ju ka tööandja huvi. Selline maksustamine aitaks täita riigikassat. Samuti ei jäta see ka töötajat ilma temale riigi poolt ette nähtud sotsiaalsetest garantiidest.

Üldise määra kehtestamine ei ole maksustamise seisukohalt töö kirjutaja hinnangul kõige õigem variant, kuid see on kompromiss õiglase ja lihtsa maksustamise vahel. Eesti õiguses on seda praktikat kasutatud mitmel korral- viimati firmaautode sisendkäibemaksu tingimuste kehtestamisel (KMS § 29 lg 4).

Tööandjad kindlasti avaldaksid kõikvõimalikku vastupanu esitatud ettepaneku osas. Võrreldes praeguse regulatsiooniga, kus töötajad ise teavad ja vastutavad, kas ja kui palju

nad makse maksavad, oleks välja pakutud seadusemuudatuste korral tööandjad halvemas olukorras, kuna just nende maksukoormus ja vastutuse ulatus tõusevad.

Tööandjate üheks argumendiks oleks kindlasti juba praegune liiga suur maksukoormus ja seda just sotsiaalmaksu osas. Teiseks hakkavad tõenäoliselt lõputud vaidlused selle üle, kas vastav jootraha määr on õige. Hakatakse ka kindlasti rääkima palju eranditest ja sellest, et sellises suuruses jootraha ei ole reaalne. Kuid lõputöö autor arvab, et siinjuures leitakse mõistlik kompromiss.

Kindlasti leitakse ühe vastuargumendina asjaolu, et tööandjad hakkavad selle võrra suuremat nn ümbrikupalka maksma ja/või käivet varjama. Samuti võidakse hakata töökohti nimetama teise ametinimetuse järgi. Ümbrikupalga ja käibe varjamise vastu võideldakse omade meetoditega. Käibe varjamise kiusatus on ettevõtjal niigi, ilma täiendava käibeosa maksustamiseta, kuid selle tuvastamine on maksukontrollide käigus võimalik ja seda ka maksuhaldur teeb. Samuti ei arva töö autor, et maksumaksja hakkaks töötajate ametinimetusi muutma. Vastav asjaolu on maksuhalduril lihtsa kontrolli käigus võimalik tuvastada- ümbrikupalkade tuvastamiseks teostatakse nn TÖR (töötajate registri) kontrolle. Kui klienditeenindaja asemel oleksid tööl raamatupidajad ja koristajad, ei oleks see olukord eluliselt usutav ning on tuvastatav tavalise vaatlusega. Töö autor on seisukohal et maksupettuste süvenemise hirmus ei tohiks jääda õiglased ideed teostuseta.

KOKKUVÕTE

Maksustamine ei tohi koormata liigselt töötajat, kuid ei tohiks jätta riigile saamata tulu ning seeläbi takistada heaolu kasvu. Iga päev on võimalik kuulda, et riigil ei jätku vahendeid oma ülesannete täitmiseks ja oleks nii mõneski valdkonnas vaja juurde lisaraha, eriti sotsiaalsfääris. Kui vaadata teenindussektoris toimuvat, teha arvutusi, hinnates ühiskonnas valitsevaid tavasid jootraha maksmisel ja jootraha saavate isikute arvu, on selgelt märgata, et suured summad jäävad riigil saamata ning paljud süsteemid vajaksid arendust. Maksumaksja on väga maksutundlik ning oma tulust midagi ära anda ei soovi. Olukord on ikkagi suhteliselt keeruline, kuna maksuraha ei ole lihtne kätte saada. Autor pakkus probleemide analüüsi tulemusena välja efektiivselt toimiva süsteemi.

Teema on aktuaalne, kuna maksuraha puudutab meid kõiki ning määrab meie heaolu riigis. Jootraha pealt saamata jääv maksutulu on suhteliselt suur, samas on Eestis ka märkimisväärne maksuauk. Probleemiga ei ole tegeletud, mistõttu tuleb sellega tegelema hakata, alustades seadusandlusest ja lõpetades vastavate maksukontrollidega.

Teema on uudne, kuna ei ole uuritud deklareerimata jootraha maksuraha suurust ja selle riigikassasse mittelaekumise põhjuseid ning sellega seotud muid probleeme.

Lõputöö probleem seisnes selles, et jootraha käive on Eestis märkimisväärselt suur, kuid sellelt ei laeku maksutulu. Makstud jootrahalt arvestatavad saamata jäävad maksusummad ulatuvad miljonitesse eurodesse. MTA on võtnud eraldi tähelepanu alla majutus- ja toitlustussektori kontrolli, kus on suurem risk ümbrikupalga maksmiseks ja käibe varjamiseks. Jootraha on hea teeninduse ja töö eest makstud tasu ning ka see kuulub maksustamisele ja võiks leida maksuhalduri tähelepanu muude maksude kogumiste seas.

Lõputöö eesmärk oli analüüsida jootraha maksustamisega seotud probleeme Eestis.

Selle saavutamiseks püstitati mitu uurimisülesannet.

Esimeseks uurimisülesandeks oli anda ülevaade jootraha olemusest. Tuvastamist leidis, et jootraha on kliendi poolt vabatahtlikult makstud tasu hea teeninduse eest. Tegemist on ajaloolise tavaga, mis on pärit Inglismaalt. Jootraha maksmise tava on riigiti ja kultuuriti erinev, olles tavaks pigem Põhja-Ameerikas ja Euroopas, vähem aga Aasias. Jootraha maksmise põhjuseid ja selle kasulikkust maksjale on Ameerika Ühendriikides korduvalt

uuritud ning otsest seost hea teeninduse ja jootraha suuruse vahel ei ole tuvastatud. Küll aga on leitud muid argumente, mis mõjutavad jootraha suurust, nt maksja sugu, haridustase, arve suurus, seltskonna suurus jm.

Teine uurimisülesanne oli anda ülevaade jootraha maksustamise põhimõtetest. Sellest selgus, et jootraha maksustamist ei ole seaduses eraldi määratletud ning seda võetakse kui füüsilise isiku tulu, mida füüsiline isik peab ise deklareerima ja ka maksma. Sellise süsteemiga ei ole rahul maksumaksja, mis soosib maksude tasumisest kõrvalehoidumist. Vajalik oleks kujundada välja strateegia ja eesmärgid tulevikuks, et riigis oleks mõistlik maksusüsteem, õiglane ja kõiki tulusid hõlmav.

Kolmas uurimisülesanne oli viia läbi uuring teenindussektoris selgitamaks välja, millist seisukohta vastavad töötajad omavad. Uuringu tulemus näitas töötajate vähest teadlikkust jootraha pealt maksude tasumise osas, samas nende vastumeelsust jootraha oma tuluna deklareerida. Enda niigi väiksest jootrahast ei taheta raha maksudeks ära anda ning deklareerimine ja jootraha arvestamine oleksid töötajaile lisakoormuseks. Seadusandja põhjalikult läbi mõtlema jootraha maksustamise alused ja võimalused, selgitades sealjuures välja ka maksumaksjate eelistused. Selleks tuleks rakendada erinevaid võimalusi, mis oleks maksumaksjale kõige sobivamad ja tagaks piisava maksutulu ning ei koormaks liigselt ei tööandjat ega töötajat, samas tagaks sotsiaalse õigluse.

Neljas uurimisülesanne oli tuua välja probleemid seoses maksutulu määramisega ja selle kontrollimisega. Töö käigus leidis tuvastamist, et Eesti maksusüsteem jootraha valdkonnas ei ole efektiivne, kuna maksuhalduril on aga keeruline viia läbi proportsionaalset, lihtsat ja efektiivset maksukontrolli jootraha saamise tuvastamiseks. Kontrolli puudumine aga võimaldab maksude tasumisest kõrvalehoidumist. Seega leidis lõputöö autor, et kontrolli puudumine ei taga jootrahalt saadud maksu laekumist. Samuti pidas lõputöö autor probleemiks asjaolu, et saadud jootraha ei arvestata töötaja palga osaks, mistõttu jootraha saanud töötaja jääb ilma sotsiaalsetest garantiidest, mida arvestatakse keskmise palga alusel. Vastavasisulise ettepaneku töö autor osaliselt ka tegi, pakkudes jootraha maksustamisel välja variandi, kus töötajale kohustusi ei seata, kuid suurendatakse jootraha arvelt tema tööjõumaksude osa, mille maksmise ja kinnipidamise kohustus on tööandjal kindla määra järgi.

SUMMARY

Taxation should not overtax employees, but should not leave the state for loss of income, and thus prevent the growth of welfare. It's possible that to hear every day that the state will not continue to fulfill its tasks and resources would be required in some areas to the extra money, especially in the social sphere. If you look at the service in the sector, to do the calculations, assessing the practices in society, paying gratuities and number of persons receiving a tip, it is clearly seen that large amounts remain in the country and the loss of many systems in need of development. Taxpayers are very sensitive to tax your income and do not want to give anything away.

The final paper was written in the Estonian language and it consists of 39 pages. The author used 31 sources, which are cited in the text.

The subject is topical because the tax money affects all of us and determines our welfare state. Tipping off a loss of tax revenue is relatively high, while Estonia is also a significant tax hole. The problem is not dealt with, so you need to act on it, starting and ending in the tax legislation of the controls.

Subject is novel because it is not investigated devlare tip tribute to the size of the Treasury and its reasons for the non-receipt of any other related problems.

The thesis problem was that the tip turnover is remarkably high, but this can not be deprived of tax revenue. Prepaid gratuities considerable uncollected tax amounts ranging into millions of euros. MTA has taken special attention under the control of the hospitality sector, where there is a greater risk for envelope wages, and working to conceal. Tipping is good service and the consideration paid for the work as well as it is subject to taxation and the tax authorities could find out a set of taxes among them.

The thesis objective was to analyze the problems relating to the taxation of the tip in.

To achieve this, the research identifies a number of tasks.

The first task of the research was to provide an overview of the nature of the tip. Detection was found that the tip is a voluntary fee paid by the customer good service. It is a historical practice that originated in England. Tipping the payment is different from country to country and from culture to culture, rather than being one of North America and Europe,

but less in Asia. Tipping payment causes and its usefulness to the payer in the United States repeatedly investigated and direct link between the size of a tip for good service, and have not been identified. However, it has been found in any other arguments that will affect the size of the tip, such as a payer sex, level of education, the bill size, size of party, etc.

Another task of the research was to provide an overview of the principles of taxation tip. As it turned out, the tip of taxation is not specifically defined by law, and it will be taken as personal income, which a natural person himself must declare and pay well. Such a system is not satisfied with the taxpayer, which favors tax evasion. The thesis of the author estimates that the legislator should carefully think about the bases of taxation, and a tip, explaining it was out of the taxpayers' preferences..

The third task of the research was to conduct a study of the service sector in order to establish the position of the workers concerned have. The survey result showed workers' lack of awareness of the tip from the payment of taxes, whereas their reluctance to tip your income declare. Allready small tip, does not want to give away money in taxes, and gratuities declared and taken into account would be an additional burden for the employees. The thesis of the author estimates that the legislator should carefully think about the bases of taxation, and a tip, explaining it was out of the taxpayers' preferences. This should be applied to a variety of options that would be best suited to the taxpayer and to ensure adequate tax revenues, and does not impose an undue burden employers and employees, while ensuring social justice.

The fourth research task was to bring out probeelm with regard to the determination of income tax and its verification. During the work was the identification of the Estonian tax system is not effective in the area of the tip, since the authority is, however, difficult to carry out a proportionate, simple, effective tax control tip for detection. However, the lack of control allows for tax evasion. Thus, it was the author of the thesis that the lack of control does not provide gratuities received a tax receipt. It also considered the author of the thesis problem with the fact that the staff member received a tip is not part of the salary, which could tip the worker remains without social guarantees, which is calculated on the basis of the average wage. A proposal to that part, the author also made in providing a tip of the taxation option, where the employee does not set obligations, but maximizes the tip of his labor at the expense of the share of taxes by the payment, and the obligation of the employer to determine compliance rate.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU:

Maksukorralduse seadus (2017)

Estreicher, S., & Nash, J. R. (2004). *The Law and Economics of Tipping: The Laborer's Perspective* (Am. Law & Econ. Ass'n Annual Meeting. [Võrgumaterjal] Leitav: www.law.bepress.com:
[law.bepress.com/cgi/viewcontent.cgi?article=1068&context=alea](http://www.law.bepress.com/cgi/viewcontent.cgi?article=1068&context=alea) [Kasutatud 20.04.2017].

Gardyn, R. (2001). *The Tricky Topic of Tipping*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://adage.com/article/american-demographics/tricky-topic-tipping/42973/> [Kasutatud 04.05.2017].

Harper, D. (2010). *Online Etymology Dictionary*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.dictionary.com/browse/gratuity?s=ts>. [Kasutatud 04.05.2017].

Holmes, K. (2006). *Tulu mõiste, Multidistsiplinaarne analüüs*. [Kasutatud 12.05.2017].

Investopedia.com. (2015). *A global guide to tipping when dining out*. [Võrgumaterjal] Leitav.: Investopedia.com: <http://www.theglobeandmail.com/globe-investor/personal-finance/household-finances/a-global-guide-to-dinning-and-tipping/article13065898/> [Kasutatud 12.05.2017].

Kaubandus-Tööstuskoda, E. (2015). *Maksuaku oli üle poole miljardi euro*. [Võrgumaterjal] Leitav <http://www.rmp.ee/uudised/maksud/maksuauk-oli-u-le-poole-miljardi-euro-2015-08-27> [Kasutatud 07.05.2017].

Kindsigo, A. (19. märts 2009. a.). *MaksuMaksja*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.maksumaksjad.ee/modules/smartsection/item.php?itemid=887> [Kasutatud 04.05.2017].

Koolmeister, I. (1998). Haldussund kehtivad õiguses . *Juridica*, 382-389. [Kasutatud 04.05.2017].

Korralduse seadus. (2017). [Võrgumaterjal] Leitav :<https://www.riigiteataja.ee/akt/102122016006> [Kasutatud 20.04.2017].

- Käibemaksuseadus*. (2017) [Võrgumaterjal] Leitav:
<https://www.riigiteataja.ee/akt/129042016007?leiaKehtiv> [Kasutatud 20.04.2017].
- Lehis, L. (2009). [Võrgumaterjal] Leitav: www.maksumaksjad.ee:
<http://www.maksumaksjad.ee/modules/smartsection/item.php?itemid=887>
[Kasutatud 04.05.2017].
- Lehis, L. (2009). *Maksuõigus*. Tallinn: Juura. [Kasutatud 04.05.2017].
- Lillemets, K. (2006). *Maksukorraldus*. [Kasutatud 10.05.2017].
- Lind, K. (2007). Maksustatav väärtus. Probleemid kehtivas käibemaksuseaduses. *Juridica*, 639-650. [Võrgumaterjal] Leitav: Lind, K *Juridica* 2007, lk. 639-650, Maksustatav väärtus. Probleemid kehtivas käibemaksuseaduses [Kasutatud 04.05.2017].
- Lynn, M. (2006). *Cornell Univeristy*. [Võrgumaterjal] Leitav:
www.scholarship.sha.cornell.edu: <http://scholarship.sha.cornell.edu/articles/99/>
[Kasutatud 05.04.2017].
- Lynn, M. (2016).
- Lynn, M. (2016). *A Meta-Analytic Review of the Predictors*. [Võrgumaterjal] Leitav:
<http://scholarship.sha.cornell.edu/workingpapers/21> [Kasutatud 04.04.2017].
- Maksu- ja Tolliamet. (2017). Maksu- ja Tolliameti arengukava aastateks 2017- 2020. Eesti: Maksu- ja Tolliamet. [Kasutatud 04.05.2017].
- Maksu- ja Tolliamet. (2016). *Tulumaks*[Võrgumaterjal] Leitav:
<http://www.emta.ee/et/ari klient/tulu-kulu-kaive-kasum/tulumaksu-kinnipidamine>.
[Kasutatud 04.05.2017].
- Maksukorralduse seadus*. (2017). [Võrgumaterjal] Leitav:
<https://www.riigiteataja.ee/akt/131032017003> [Kasutatud 04.04.2017].
- Murphy, T. (2015). *Etiquette 101: Your Guide Tipping Around the World*. . [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.cntraveler.com/stories/2008-11-11/etiquette-101-tipping-guide> [Kasutatud 16.04.2017].

- Müürsepp, R. (2015). *Kui suur on Eestis varimajandus?* [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.rmp.ee/uudised/uldmajandus/kui-suur-on-eesti-varimajandus-2015-10-12> [Kasutatud 16.04.2017].
- Posin, D. (2005). *Federal Income Taxation*. [Kasutatud 20.04.2017].
- Rahandusministeerium. (2016). *Veebruaris hoidis laekumiste kasvu tagasi ettevõtete tulumaks ja käibemaks*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.fin.ee/veebruaries-hoidis-laekumiste-kasvu-tagasi-ettevotete-tulumaks-ja-kaibemaks/> [Kasutatud 23.04.2017].
- Reino, K. (2. 12 2016. a.). *Maksuauk on muutnud kuju*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.raamatupidaja.ee/uudised/2016/12/02/maksuauk-on-muutnud-kuju> [Kasutatud 15.04.2017].
- Silver, T. (2010). *When To Tip? And How Much?*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.investopedia.com/financial-edge/0210/when-to-tip-and-how-much.aspx?ad=dirN&qo=investopediaSiteSearch&qsrc=0&o=40186> [Kasutatud 15.04.2017].
- Statistikaamet. (2016) [Võrgumaterjal] Leitav: Rahvastik: <http://www.stat.ee/rahvastik> [Kasutatud 06.04.2017].
- Tiiu Erelt, T. L. (2003). *Eesti keele sõnaraamat*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus. [Kasutatud 04.02.2017].
- Tulumaksuseadus*. (2017). [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/113122014050> [Kasutatud 04.03.2017].
- Viikberg, J., & Dobler, M. (2014). *Jootraha*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://kjk.eki.ee/ee/issues/2014/4/486> [Kasutatud 04.05.2017].

LISA Intervjuuküsimused teenindusasutuste töötajatele

1. Kui palju makstakse Teile keskmiselt ühe vahetuse eest jootraha? Kui palju makstakse sellest sularahas ja kui palju kaardiga?
2. Kui suur on teie kuu sissetulek Swisshotell Tallinnas ja kui suure osa sellest moodustab jootraha?
3. Kas jootraha jätate endale või edastate tööandjale?
4. Kas deklareerite saadud jootraha pealt tulumaksu? Kui ei, siis miks te seda ei tee.
5. Kas olete teadlik, milliseid makse tuleb jootraha pealt deklareerida ja maksta? Kas tööandja on teid jootraha maksustamise osas teavitanud?
6. Kuidas hindate enda valmisolekut maksta jootraha pealt tulumaksu?
7. Kuidas mõjutaks MTA poolsed kontrollid Teiepoolset maksukohustuse täitmist?
8. Millised on Teiepoolsed ettepanekud jootraha maksustamisesse?
9. Kas olete rahul töökeskkonnaga?